

ISSN: 2985-2366 (Online)

วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน
Journal of Administration Management and Sustainable Development

Homepage: <https://so15.tci-thaijo.org/index.php/jamsd>e-mail: jamsdonline@gmail.com

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

Guidelines for community tourism development at Wat Kay Chai Neua Community, Chum Saeng District, Nakhon Sawan Province

จूरรัตน์ ศิตศิริรัตน์^{1*}, สิทธิพร เขายุ่น², สวิตต์ เดชศิริระ³Jureerat Sitsirat^{1*}, Sittiporn Kqo-un², Swiss Dej-Sira³^{1,3}คณะบริหารและการจัดการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา^{1,3}Faculty of Administration and Management, ChaoPraya University²Faculty of Humanities and Social Sciences, ChaoPraya University*Corresponding author's e-mail: jureerat.k@cpu.ac.th^{1*}

Received: February 23, 2026

Revised: March 08, 2026

Accepted: March 09, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกไชยเหนือ 2. ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานของชุมชนวัดเกไชยเหนือ และ 3. สร้างแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานของชุมชนวัดเกไชยเหนือ งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน บูรณาการทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นผู้ที่มาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกไชยเหนือ ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจำนวน 400 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่า 1. ความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกไชยเหนือ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งชี้ให้เห็นความสนใจในการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ 2. ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานของชุมชนวัดเกไชยเหนือ พบว่า ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้รับคะแนนสูงสุด ได้แก่ ความเก่าแก่ของวัดเกไชยเหนือ การมีชื่อเสียงในพื้นที่ และกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำน้ำตาลโตนด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมสูงที่สามารถต่อยอดเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานของชุมชนวัดเกไชยเหนือ จากผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมควรมุ่งสู่การสร้างควมยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ชุมชนเป็นเจ้าของ และใช้ทุนทางวัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนาทักษะที่จำเป็น โดยเฉพาะการสร้างเศรษฐกิจฐานรากจากทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนเพื่อเสริมศักยภาพพระยาว ซึ่งจะทำให้ชุมชนวัดเกไชยเหนือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และยั่งยืนต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การท่องเที่ยว, ชุมชนวัดเกไชยเหนือ

Abstract

The objectives of this research were to: 1. examine tourists' expectations and perceptions toward tourism in the Wat Koet Chai Nuea Community, 2. investigate the community-based tourism potential of the Wat Koet Chai Nuea Community, and 3. propose guidelines for developing community-based tourism in the Wat Koet Chai Nuea Community. This study employed a mixed-methods research design integrating both quantitative and qualitative approaches. The quantitative sample consisted of 400 tourists visiting the Wat Koet Chai Nuea Community, selected using accidental sampling. The qualitative data were collected through in-depth interviews with 15 key informants selected by purposive sampling. The findings revealed that: 1. tourists' expectations and perceptions toward tourism in the Wat Koet Chai Nuea Community were overall at a high level, particularly regarding local culture, way of life, and community products, reflecting tourists' strong interest in experiential tourism, 2. the community-based tourism potential of the Wat Koet Chai Nuea Community showed that tourism resources received the highest evaluation, especially the historical significance of the Wat Koet Chai Nuea, the community's local reputation, and cultural activities associated with local wisdom, such as palm sugar production, indicating that the community possesses substantial cultural capital that can be further developed into creative tourism, and 3. the guidelines for developing community-based tourism should focus on sustainable development in economic, social, cultural, and environmental dimensions by emphasizing community ownership, utilizing cultural capital alongside skill development, strengthening the local economy through cultural resources, preserving local wisdom, and improving environmentally friendly infrastructure. Continuous collaboration among community members, public agencies, and private sectors is crucial for maximizing long-term tourism potential. This cooperative development will help establish the Wat Koet Chai Nuea Community as a unique and sustainable cultural tourism destination in the future.

Keywords: development guidelines, tourism, Wat Kay Chai Neua Community

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของหลายประเทศทั่วโลกโดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งภาคการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ กระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับท้องถิ่น ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แนวโน้มการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนจากการท่องเที่ยวเชิงปริมาณ (mass tourism) ที่เน้นจำนวนผู้มาเยือนมาเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ การเรียนรู้ และคุณค่าทางวัฒนธรรมของพื้นที่มากขึ้น นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสนใจวิถีชีวิต วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ทำให้การท่องเที่ยวเริ่มกระจายตัวจากเมืองท่องเที่ยวหลักไปยังพื้นที่ชนบทและชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น (Richards, 2021) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาแนวคิด “การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน” (Community-Based Tourism: CBT) ซึ่งเน้นบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่อย่างยั่งยืน แนวคิดดังกล่าวได้รับการส่งเสริมอย่างกว้างขวางในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย เนื่องจากสามารถเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเข้ากับการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างเหมาะสม (Yodsurang et al., 2022) จังหวัดนครสวรรค์เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะอำเภอชุมแสง ซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ภายในพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น ตลาดเก่าร้อยปีชุมแสง วัดเกยไชยเหนือ (บรมธาตุ) และชุมชนวัดเกยไชยเหนือ ซึ่งยังคงรักษาวินัยวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ได้อย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากต้นตาลโตนดในการผลิตน้ำตาลจากตาลและผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานพิพิธภัณฑสถาน และประเพณีท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเรียนรู้ได้ (Richards, 2021) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าชุมชนวัดเกยไชยเหนือจะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวและทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ การเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนยังไม่ชัดเจน การประชาสัมพันธ์และการตลาดยังไม่ทั่วถึง รวมถึงข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและการเข้าถึงพื้นที่ของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ คนในชุมชนบางส่วนยังขาดความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้ศักยภาพของทรัพยากรในพื้นที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ (Yodsurang et al., 2022) จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย ส่วนใหญ่เน้นการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน หรือผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนในภาพรวม แต่ยังมีงานวิจัยที่เชื่อมโยง ความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยว กับศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในระดับชุมชนอย่างจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนขนาดเล็กที่มีทุนทางวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น รวมถึงงานวิจัยที่สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานโดยบูรณาการมุมมองของนักท่องเที่ยว ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ยังมีไม่มากนัก (Yodsurang et al., 2022)

ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีเป้าหมายสำคัญในการวิเคราะห์ความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยว ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และส่งเสริมการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานของชุมชนวัดเกไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อสร้างแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานของชุมชนวัดเกไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบหลายด้านที่สัมพันธ์กันทั้งด้านทรัพยากร การท่องเที่ยว การบริหารจัดการของชุมชน และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว

ประการแรก ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นทรัพยากรพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยชุมชน เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่สะท้อนอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งสามารถนำมาออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเรียนรู้ได้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศรี ศรีคำภา, 2557) งานศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าการนำทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี วิถีชีวิต และผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สอง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากการจัดการที่มีประสิทธิภาพช่วยให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม และลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว (คัชพล จันเพชร และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2559) การบริหารจัดการดังกล่าวครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การจัดการแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงพื้นที่ การรองรับนักท่องเที่ยว ความปลอดภัย และการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

ประการที่สาม มุมมองของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะความคาดหวังและการรับรู้ต่อแหล่งท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เห็นคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ เนื่องจากการประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวมีผลต่อความพึงพอใจ การกลับมาเยือนซ้ำ และการบอกต่อ ล้วนส่งผลต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในระยะยาว (Richards, 2018) การศึกษาความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยว จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและกำหนดแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว

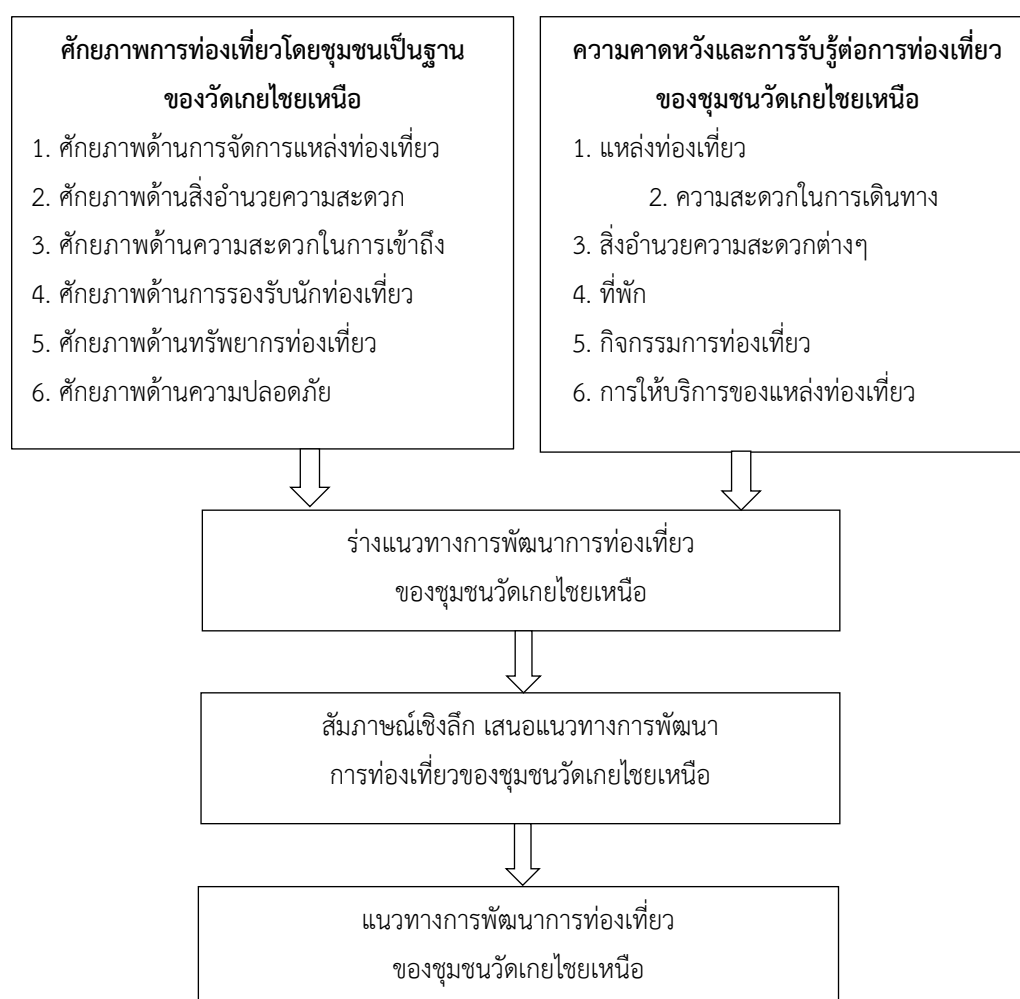
นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังต้องคำนึงถึงบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการท้องถิ่น และประชาชนในชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน (หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่, 2567)

จากการสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดตัวแปรสำคัญที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ 1) ความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก กิจกรรมการท่องเที่ยว และการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว 2) ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานของชุมชน ประกอบด้วย ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว และด้านความปลอดภัย 3) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ตัวแปรที่กล่าวมาข้างต้นจึงนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อศึกษาศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของนักท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและขยายผลด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (explanatory sequential design) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณก่อน จากนั้นนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายและขยายผลการวิจัยให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ มีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนวัดเกยไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) จำนวน 400 คน

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายผลและอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ รวมทั้งสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ได้แก่ บุคคลที่มีบทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการในพื้นที่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 15 คน ได้แก่ 1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยและพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย 2 คน 2) นักพัฒนาชุมชน 1 คน 3) ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนชุมชนวัดเกยไชยเหนือ (นิรภัย-ประชาชนกุล) 2 คน 4) กำนันตำบลเกยไชยเหนือ 1 คน 5) เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ผู้ดูแลพิพิธภัณฑสถานบ้านวัดเกยไชยเหนือ 2 รูป 6) ผู้นำชุมชน 1 คน 7) ร้านค้า 2 คน 8) สถานประกอบการ 2 คน และ 9) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ความคาดหวังและการรับรู้ต่อการท่องเที่ยวของชุมชนและ 3) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ ซึ่งแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้ 4.21–5.00 คือ มากที่สุด 3.41–4.20 คือ มาก 2.61–3.40 คือ ปานกลาง คือ 1.81–2.60 และน้อย 1.00–1.80 คือ น้อยที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในระยะนี้ถูกนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกในระยะที่ 2

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.91 จากนั้นปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะ และนำไปทดลองใช้ (tryout) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ชุด เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.85

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในระยะที่ 1 เพื่อให้สามารถอธิบายประเด็นที่ค้นพบได้อย่างละเอียด แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง/หน่วยงาน

ส่วนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว และด้านความปลอดภัย

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง มีขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) กำหนดหัวข้อคำถามหลักและคำถามย่อยให้ครอบคลุมประเด็นศักยภาพการท่องเที่ยวของพื้นที่ 3) นำข้อมูลจากผลการวิจัยเชิงปริมาณมาปรับปรุงแนวคำถามให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และ 4) ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ และนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย และข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2 ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยว โดยแจกแบบสอบถามและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

3.3 ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์หลัก จดบันทึกและบันทึกเสียงอย่างไม่เป็นทางการเพื่อสร้างความผ่อนคลายให้ผู้ให้ข้อมูล และสามารถซักถามเชิงลึกตามความเหมาะสม

3.4 ระยะเวลาเก็บข้อมูลภาคสนามทั้งสิ้น 1 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 ถึงกันยายน พ.ศ. 2568

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการตีความเชิงอุปนัย (inductive analysis) โดยถอดความจากการสัมภาษณ์ เรียบเรียง จัดระบบ และสรุปสาระสำคัญ เพื่อสังเคราะห์แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกไชยเหนือ

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลการศึกษาในครั้งนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์เครือข่าย มหาวิทยาลัยนเรศวร (เลขจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ NREC No.0046/2567)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังและการรับรู้ต่อการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคาดหวังและการรับรู้ต่อการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ด้านที่	ความคาดหวังและการรับรู้ต่อการท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	ด้านแหล่งท่องเที่ยว	4.21	0.82	มากที่สุด	1
2	ด้านความสะดวกในการเดินทาง	4.10	0.89	มาก	6
3	ด้านที่พัก	4.13	0.87	มาก	5
4	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ	4.18	0.86	มาก	3
5	ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.20	0.81	มาก	2
6	ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว	4.14	0.85	มาก	4
ภาพรวม		4.16	0.85	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังและการรับรู้ต่อการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.21$) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.20$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสะดวกในการเดินทาง ($\bar{X} = 4.10$)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ด้านที่	ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	ศักยภาพด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว	4.18	0.82	มาก	3
2	ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.17	0.84	มาก	4
3	ศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึง	4.18	0.86	มาก	3
4	ศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยว	4.17	0.80	มาก	4
5	ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยว	4.36	0.77	มากที่สุด	1
6	ศักยภาพด้านความปลอดภัย	4.25	0.79	มากที่สุด	2
ภาพรวม		4.22	0.81	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.36$) รองลงมาเป็นด้านความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.25$) ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และด้านความสะดวกในการเข้าถึง ($\bar{X} = 4.18$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ พบว่า ชุมชนวัดเกยไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างโดดเด่น งานวิจัยนี้ได้สังเคราะห์ข้อมูลจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ ร้านค้า หน่วยงานภาครัฐ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในด้านการท่องเที่ยว เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวใน 6 ด้านสำคัญ ผลการสังเคราะห์ข้อมูลสะท้อนให้เห็นถึงจุดแข็งของชุมชนที่มีความพร้อมทั้งในเชิงการจัดการ สภาพแวดล้อม การให้บริการ และการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

1) ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่า วัดเกยไชยเหนือซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน มีระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เจ้าอาวาสวัดทำหน้าที่เป็นผู้นำในการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย ชาวบ้าน และองค์กรภาครัฐหลายแห่ง ทั้งในด้านงบประมาณ การจัดกิจกรรม และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความมั่นคงและต่อเนื่องทุกปี การบริหารจัดการลักษณะนี้ ทำให้เห็นถึงพลังความร่วมมือของชุมชนในการรวมตัวเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและส่งเสริมเศรษฐกิจในท้องถิ่น ผ่านงานประเพณีและเทศกาลประจำปีทีกลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ชุมชนมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งในพื้นที่วัดและบริเวณโดยรอบ มีร้านจำหน่ายของฝากและสินค้าพื้นเมืองที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์จากไม้ตาล น้ำตาลปึก และของที่ระลึกท้องถิ่น ร้านค้าเหล่านี้มีทั้งที่ตั้งถาวรและชั่วคราวในช่วงงานประเพณีซึ่งช่วยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน นอกจากนี้

ยังมีบริการพื้นฐานที่สำคัญ เช่น ร้านอาหารและเครื่องดื่มที่ถูกสุขลักษณะ ที่จอดรถ ห้องน้ำสะอาด ศาลานั่งพัก และจุดทิ้งขยะที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ สิ่งเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีและเป็นภาพลักษณ์เชิงบวกของชุมชน

3) ด้านความสะดวกในการเข้าถึง การเดินทางมายังชุมชนวัดเกยไชยเหนือมีความสะดวกและปลอดภัย โดยสามารถใช้เส้นทางหลักที่เชื่อมต่อกับอำเภอชุมแสงได้หลายสายมีป้ายบอกทางชัดเจน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัว รถตู้ หรือรถบัสในการเดินทาง อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบเล็กน้อยคือยังไม่มีรถโดยสารประจำทางเข้าถึงพื้นที่โดยตรง ทำให้การเดินทางของนักท่องเที่ยวบางกลุ่มต้องพึ่งพาการเช่ารถรับจ้าง สำหรับฤดูที่มีการท่องเที่ยวมากที่สุดคือฤดูหนาว ซึ่งเหมาะกับการเดินทางและมักมีนักท่องเที่ยวแวะพักทำกิจกรรมหรือซื้อของฝากระหว่างทาง

4) ด้านการรองรับนักท่องเที่ยว พบว่าพื้นที่ภายในวัดและบริเวณชุมชนมีความกว้างขวาง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 200 คนต่อครั้ง โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน หน่วยงานราชการ หรือกลุ่มศึกษาดูงานที่ประสานล่วงหน้า ชุมชนมีระบบดูแลผู้มาเยือนอย่างเป็นระเบียบ มีมีคฤหะที่ท้องถิ่นคอยให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวก กิจกรรมหลักที่ได้รับความนิยม คือ “การศึกษาดูงานการทำตาล” ซึ่งเป็นกิจกรรมเชิงเรียนรู้ที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตของชาวบ้าน ชุมชนยังมีที่พักของเอกชนที่สะอาดและปลอดภัยไว้บริการ ทำให้สามารถรองรับผู้เข้าพักค้างคืนได้แม้มิมากนัก

5) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนวัดเกยไชยเหนือมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลายและทรงคุณค่า ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ เจดีย์เก่าแก่ โบสถ์ไม้ตาลอันทรงคุณค่า พระพุทธรูปหลวงพ่อบึงอยู่ ศาลพระเจ้าตากสินมหาราช พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน และพิพิธภัณฑ์ไธสงเกยไชย ซึ่งเป็นตำนานท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง จุดเด่นอีกประการคือ “จุดบรรจบของแม่น้ำ 4 สาย” ได้แก่ บึง วัง ยม และน่าน ซึ่งรวมตัวเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา ถือเป็นภูมิสถานทางธรรมชาติที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้ ชุมชนยังมีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การป็นต้นตาล การสาธิตการทำน้ำตาลจากตาล การทำน้ำหวาน และการผลิตไอศกรีมตาล รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากวัสดุไม้ตาล เช่น เฟอร์นิเจอร์ ของใช้ในครัวเรือน และขนมพื้นบ้านต่าง ๆ กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงสร้างรายได้ แต่ยังชี้ให้เห็นถึงการสืบสานวัฒนธรรมและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

6) ด้านความปลอดภัย ชุมชนวัดเกยไชยเหนือได้รับการยอมรับว่ามีระบบดูแลความปลอดภัยที่ดี ทั้งในด้านชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะในช่วงจัดงานประเพณี จะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจและอาสาสมัครประจำหมู่บ้านคอยตรวจตรา รักษาความปลอดภัย ดูแลการจราจร และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว แม้จะยังไม่มีตำรวจท่องเที่ยวประจำพื้นที่ แต่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและให้คำแนะนำแก่นักเดินทางอยู่เสมอ ในด้านการค้าขาย สินค้าภายในชุมชนมีราคายุติธรรม ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการชุมชน เช่น ราคาน้ำตาลจากตาล (น้ำตาลปึก) จะมีราคากลางตามฤดูกาล ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

จากผลการวิเคราะห์โดยภาพรวม ชุมชนวัดเกยไชยเหนือมีศักยภาพการท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง โดยมีทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น การบริหารจัดการที่อาศัยความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น ช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกันความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึง และความปลอดภัย ทำให้พื้นที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ชุมชนวัดเกยไชยเหนือ เป็นต้นแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมกับการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างสมดุล การดำเนินงานที่วัดเป็นศูนย์กลางร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงพลังการจัดการตนเองของชุมชนและความตระหนักในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างรายได้แก่คนในพื้นที่ พร้อมทั้งสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่เป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในระยะยาว

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อ 1 ความคาดหวังและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังและการรับรู้ต่อการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกยไชยเหนือในระดับสูง โดยเฉพาะด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตการทำตาลโตนด พิพิธภัณฑสถานบ้าน และเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเห็นว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่สามารถเรียนรู้วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ผลการศึกษานี้ทำให้เห็นว่า การนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว และช่วยสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศรี ศรีคำภา (2557) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นสามารถสร้างความประทับใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Yodsurang et al. (2022) ที่พบว่า การนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชนอย่างแท้จริง รวมถึงการบริการที่เป็นมิตรและการค้าขายที่เป็นธรรม มีส่วนสำคัญในการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว ผลการศึกษายังพบว่า ประเด็นด้านความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน แสดงให้เห็นถึงปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่พบได้ทั่วไปในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ชนบท

จากวัตถุประสงค์ข้อ 2 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนวัดเกยไชยเหนือ มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทั้งในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน เช่น โบราณสถานภายในวัด พิพิธภัณฑสถานบ้าน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตการทำตาลโตนด รวมถึงภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่เป็นจุดบรรจบของแม่น้ำสายสำคัญของประเทศ ซึ่งถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางธรรมชาติที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเกิดจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน โดยเฉพาะบทบาทของผู้นำชุมชน วัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ความร่วมมือดังกล่าว ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่และการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนา (Yodsurang et al., 2022; Richards, 2018) ขณะเดียวกัน งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังแสดงให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถสร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจและช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนได้ หากมีการบริหารจัดการที่เหมาะสมและมีการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการศึกษายังพบว่า ประเด็นด้านการเข้าถึงพื้นที่และโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมยังเป็นข้อจำกัดสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่า พื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยหลายแห่งยังประสบปัญหาด้านการเดินทางและระบบขนส่งสาธารณะ ส่งผลให้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ (Yodsurang et al., 2022)

จากวัตถุประสงค์ข้อ 3 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานของชุมชนวัดเกยไชยเหนือ จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนวัดเกยไชยเหนือควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ การเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และการสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว แนวทางดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เน้นการสร้างสมดุลระหว่างการใช

ประโยชน์จากทรัพยากร การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการสร้างรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืนในระยะยาว

ผลการศึกษาที่ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Nitikasetsoontorn (2014) ที่ระบุว่าปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการใช้ทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าชุมชนวัดเกยไชยเหนือมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่โดดเด่นจากทรัพยากรทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม การเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชน และการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเต็มศักยภาพ และสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับชุมชนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้พบว่า ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของวัดชนบท เกิดจากการบูรณาการทุนวัฒนธรรม ทุนธรรมชาติ และการบริหารจัดการของชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์เชิงองค์รวม สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงกันจนเกิดระบบการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้ 3 ประการ ได้แก่

1. โมเดลการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลางการจัดการ (temple-palm community model) และใช้ต้นตาลโตนดเป็นทุนทางเศรษฐกิจและภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมของชุมชน
2. ดัชนีวัดศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน (Temple-CBT Potential Index: TCPI) สามารถวัดใน 6 มิติ ได้แก่ การบริหารจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึง การรองรับนักท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว และความปลอดภัย
3. ปัจจัยความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (7T tourism framework) ซึ่งเกิดจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่ทำานเชื่อมโยงกัน ได้แก่ Temple, Tal-tree, Tale, Tradition, Teamwork, Technology และ Trust

ภาพที่ 2 แผนภาพความสัมพันธ์องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยมีชุมชนเป็นแกนกลาง และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมจังหวัด ร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2 ควรผลักดันให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นนโยบายหลักของท้องถิ่น เพื่อรองรับการเติบโตของนักท่องเที่ยว และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในระยะยาว

1.3 ส่งเสริมการอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชน เช่น การจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การอบรมด้านบริการ และการตลาดดิจิทัล เพื่อให้คนในชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง

1.4 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวให้เพียงพอและเหมาะสม เช่น ป้ายแนะนำเส้นทาง ที่จอดรถ ห้องน้ำ และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสร้างความประทับใจและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

1.5 สนับสนุนการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความต่อเนื่อง และสร้างเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น เทศกาลกินตาล การแสดงพื้นบ้าน การทำผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความคาดหวังของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เพื่อวางแผนทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับตลาดระหว่างประเทศ

2.2 ควรศึกษาผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อหลีกเลี่ยงแนวทางการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน และรักษาสมดุลในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- คัชพล จันเพชร และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2559). การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้าน خاکแก้ว อำเภอ บางละมุง จังหวัดชลบุรี. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน* (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 10(1), 111-121.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศรี ศรีคำภา. (2557). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ธรรมสาร.
- หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่. (2567). *การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมชุมชนผ่านกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาสังคม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2568, จาก <https://pmua.or.th/4887/>.
- Nitikasetsoontorn, S. (2014). *The success factors of community-based tourism in Thailand*. Doctoral dissertation in Development Administration, National Institute of Development Administration. <https://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2014/b185058.pdf>.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12–21. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2028.03.005>.
- Richards, G. (2021). *Rethinking cultural tourism*. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781789905441>.
- Yodsurang, P., Kiatthanawat, A., Sanoamuang, P., Kraseain, A., & Pinijvarasin, W. (2022). Community-based tourism and heritage consumption in Thailand: An upside-down classification based on heritage consumption. *Cogent Social Sciences*, 8(1), 2096531. <https://doi.org/10.1080/23311886.2022.2096531>.